

Warszawa, dnia 1 października 2018 r.

dr hab. n. o zdr. Robert Gałązkowski  
Kierownik Zakładu Ratownictwa Medycznego  
Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

**Ocena rozprawy doktorskiej w dziedzinie nauk o zdrowiu  
mgr. Arkadiusza Łukasza Rutkowskiego  
zatytułowanej:**

**”Ratownik medyczny jako edukator zdrowotny (na podstawie badań ratowników  
medycznych radomskiego rejonu operacyjnego)”.**

Edukacja zdrowotna jako element systemu ochrony zdrowia jest ogromnym wyzwaniem, które wymaga akceptacji przez instytucje mające wpływ na kształt systemu zdrowotnego w danym kraju. Stanowi również element, który musi funkcjonować w dobrze rozwiniętym systemie ochrony zdrowia. Edukacja zdrowotna znajduje swoje miejsce w profilaktyce zdrowotnej w działaniach ratunkowych, lecznictwie szpitalnym, ale również w życiu społecznym. Dlatego przed każdym systemem ochrony zdrowia stoi zadanie polegające na dobrej dostosowanej do potrzeb miejscowych organizacji edukacji zdrowotnej na różnych etapach działania systemu. Istotnym jest, że dotąd nie prowadzono szczegółowych badań naukowych dotyczących poziomu wiedzy ratowników medycznych pracujących w zespołach ratownictwa medycznego na temat edukacji zdrowotnej oraz nie analizowano częstości i rodzaju działań podejmowanych przez nich w tym zakresie. Dlatego wybrany temat rozprawy doktorskiej oraz wyniki przeprowadzonych badań są jak najbardziej oczekiwane.

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska składa się z następujących rozdziałów: Rozdział 1. Wprowadzenie. Rozdział drugi Procedura badawcza Rozdział trzeci Wyniki Kolejny 4. Rozdział to Dyskusja. Łącznie przedstawiona do oceny rozprawa doktorska liczy 171 stron edycji komputerowej.

W pierwszym rozdziale pracy zatytułowanym Wprowadzenie autor opisuje przepisy prawa, które regulują obowiązek państwa w zakresie zabezpieczenia właściwego poziomu medycznych czynności ratunkowych, które muszą być wykonane wobec osób znajdujących się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego. Przytacza też zasadę „złotej godziny”, która

powinna być realizowana w stosunku do pacjentów w nagłym zagrożeniu, jako wypracowana i naukowo potwierdzona zasada realizowana w medycynie ratunkowej. Podkreśla, że dobrze zorganizowany system ratownictwa medycznego jest zadaniem, przed którym stoi każde cywilizowane państwo. Autor pochyła się nad historią powojenną tworzenia struktur pogotowia ratunkowego, a następnie na końcu lat 90. rozwoju ratownictwa medycznego w Polsce z uwzględnieniem Programu „Zintegrowane Ratownictwo Medyczne”. Autor dokonuje też przeglądu aktów prawnych, które na przestrzeni lat regulowały zasady działania pomocy doraźnej, a następnie systemu ratownictwa medycznego w Polsce. W kolejnych akapitach opisuje zadania poszczególnych organów administracji rządowej właściwych dla realizacji zadań z zakresu ratownictwa medycznego. W sposób szczególny zwraca uwagę na zadania Ministra Zdrowia i wojewody. Kolejnym etapem rozważań mgr. Arkadiusza Łukasza Rutkowskiego jest przedstawienie jednostek systemu PRM wraz ze szczegółowym omówieniem zadań szpitalnych oddziałów ratunkowych z uwzględnieniem wymogów prawno-organizacyjnych niezbędnych do właściwego działania tych oddziałów. Następnie doktorant w przejrzysty sposób opisuje zespoły ratownictwa medycznego w uwzględnieniu ich podziału na specjalistyczne, podstawowe oraz lotnicze zespoły ratownictwa medycznego. Omawia skład osobowy poszczególnych zespołów oraz kwalifikacje personelu, które muszą być spełnione, aby w tych zespołach podjąć pracę. Dokonuje również charakterystyki Lotniczego Pogotowia Ratunkowego. Autor zwraca też uwagę w swojej pracy na rolę i zadania Systemu Powiadamiania Ratunkowego opisując funkcjonalność tego systemu oraz regulacje prawne w tym obszarze. W kolejnych wersach swojej dysertacji autor opisuje jednostki współpracujące w systemem PRM w kontekście przepisów prawnych regulujących tę materię, ale również roli i zadań, jakie odgrywają jednostki współpracujące w działaniach systemu PRM. Autor dokonuje także analizy systemów ratownictwa medycznego na świecie i w Polsce wskazując podstawowe dwa modele przyjęte na świecie: angloamerykański oraz francusko-niemiecki, w tym kontekście pokazuje różnice i podobieństwa z polskim systemem PRM. W dalszej części pracy doktorskiej autor opisuje zawód ratownika medycznego i jego rolę w systemie ratownictwa medycznego począwszy od powstania zawodu poprzez wszystkie akty prawne, które na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat regulowały jego status prawny. Opisuje charakterystykę zawodu ratownika medycznego począwszy od wymogów, jakie musi spełniać kandydat do tego zawodu poprzez jego profil zawodowy, charakterystykę pracy, na predyspozycjach osobistych skończywszy. Skupia się również na kształceniu zawodowym opisując jego przebieg, a mianowicie kształcenie w szkołach policealnych, które już zostało wygaszone, kształcenie w uczelniach medycznych na studiach pierwszego stopnia, kształcenie



na studiach drugiego stopnia w obszarze zdrowia publicznego, a także perspektywę wejścia przepisów wprowadzających Państwowy egzamin z Ratownictwa Medycznego. Kolejnym obszarem opisanym w niniejszej pracy jest doskonalenie zawodowe ratowników medycznych realizowane w różnych formach oraz rola, jaką odgrywa w systemie PRM ratownik medyczny. W kolejnych podrozdziałach doktorant skupia się na Edukacji zdrowotnej, autor dokonuje wszechstronnej analizy tego zagadnienia poprzez przedstawienie różnych definicji polskich i zagranicznych autorów, opisuje różne ujęcia, modele oraz cel edukacji zdrowotnej. Kształt tego rozdziału i zawarte w nim treści pokazują dojrzałość naukową doktoranta. Umiejętność właściwego doboru literatury, wykazywanie różnic i podobieństw w formułowanych przez różnych autorów definicjach i sposobie realizacji celu edukacji zdrowotnej wywarły na mnie ogromne wrażenie. W podrozdziale Edukacja zdrowotna w systemie Państwowego Ratownictwa Medycznego autor opisał rolę i miejsce edukacji zdrowotnej w pracy ratownika medycznego wykazując jednocześnie jego przygotowanie w tym zakresie wynikające z kształcenia w zawodzie. Doktorant dokonał analizy aktów prawnych, która nakłada na ratownika medycznego obowiązek realizacji zadań z zakresu edukacji zdrowotnej, która w aktach prawnych innych niż ustawa z dnia 8 września 2006 roku o Państwowym Ratownictwie Medycznym ten obowiązek dużo jaśniej opisuje. Autor skupił się również na metodach edukacyjnych wykorzystywanych w pracy ratowników medycznych wskazując, że w edukacji zdrowotnej istnieje możliwość stosowania różnych strategii nauczania poprzez wykorzystywanie różnych metod np. strategii rozwiązywania problemów realizowanych przy pomocy metod pogadanki, metod symulacyjnych, poprzez przeżywanie burzy mózgow, dyskusji, przez działania: pokaz symulacji przez badanie metodą przypadków, dyskusję... Autor wykazał ponadto, że edukacja zdrowotna może być realizowana przez ratowników medycznych zarówno w czasie wykonywania obowiązków służbowych, ale również w czasie prywatnym. Podkreślił rolę komunikacji terapeutycznej w procesie edukacji zdrowotnej pacjentów przez ratowników medycznych jako zawodu zaufania społecznego. Komunikacja ta niejako wynika z samego charakteru pracy ratownika medycznego, który poprzez empatię i tłumaczenie czynności, które wykonuje przy pacjencie oraz porad, których udziela pacjentowi de facto realizuje zadania z zakresu edukacji zdrowotnej. Ponadto doktorant dość obszernie opisał predyspozycje osobowościowe wykorzystywane w komunikacji terapeutycznej wskazując na potrzebę wytworzenia odpowiedniej płaszczyzny porozumienia z pacjentem oraz wskazał ogromną rolę empatii jako elementu bezwzględnie wskazanego i skutecznego w komunikacji terapeutycznej. Autor pochylił się również nad zagadnieniem komunikacji z pacjentem w sytuacji kryzysowej wskazując, że pomimo stresu, dynamiki akcji ratunkowej komunikacja

z pacjentem musi być zachowana, choć niejednokrotnie stanowi to ogromne wyzwanie. Wskazał, że w sytuacjach rutynowych, w których nie dochodzi do realnego zagrożenia zdrowia i życia często wezwanie zespołu ratownictwa medycznego jest bezradnością pacjentów względem określonej jednostki chorobowej i choć często wywołuje frustrację wśród personelu zespołów ratownictwa medycznego (wiem to z własnego doświadczenia) ratownicy medyczni w miarę posiadanej wiedzy powinni edukować chorych, opiekunów czy członków rodziny. W dalszej części tego rozdziału autor opisuje formy działalności edukacyjno-szkoleniowej ratowników medycznych realizowanej poza pracą, ograniczenia w realizacji edukacji zdrowotnej przez ratowników medycznych, specyfikę miejsca zdarzenia, która generuje szereg czynników środowiskowych, które mogą negatywnie oddziaływać na ratowników medycznych oraz niezrozumiałą agresję wobec ratowników medycznych, która stanowi coraz częstsze zagrożenie dla nich w trakcie działań ratunkowych, a to z kolei przekłada się na ogromny stres. Autor wskazał również na trudności w ocenie efektów działań edukacyjnych realizowanych przez ratowników medycznych wynikających z ograniczonej ewaluacji efektów kształcenia i obiektywnej oceny jakości nauczania. Ocena taka, aby była wiarygodna powinna zostać przeprowadzona wśród pacjentów, ich rodzin czy też opiekunów.

W rozdziale 2 Procedura Badawcza autor opisuje cel badań, problemy badawcze, w tym główny i szczegółowe, hipotezy badawcze, organizację i obszar badań, przedmiot badań, metodę i narzędzie badawcze oraz sposób prezentacji wyników. Badanie zostało zrealizowane w okresie od 1.08 do 30.11.2017 roku, grupę docelową stanowili ratownicy medyczni pracujący w zespołach ratownictwa medycznego w radomskim rejonie operacyjnym, obejmującym swym zasięgiem działania Radomską Stację Pogotowia Ratunkowego oraz podwykonawców: (SPZZOZ w Szydłowcu, SPZZOZ w Kozienicach, SPZZOZ w Zwoleniu, SPZZOZ w Lipsku, SPSZOZ w Białobrzegach, SPZZOZ w Iłży, SPZOZ w Nowym Mieście nad Pilicą, SPZZOZ w Przysusze, SPZOZ w Grójcu). Ankieta została wysłana do 339 ratowników medycznych, liczba wypełnionych ankiet wyniosła 234.

W rozdziale 3 Wyniki autor dokonuje szczegółowego omówienia efektów przeprowadzonych przez niego badań począwszy od ogólnych informacji o badanej grupie poprzez analizy szczegółowe na podstawie pytań ujętych w ankiecie.

W rozdziale 4 Dyskusja autor przedstawił bogatą dyskusję opisując zarówno akty prawne, literaturę zagadnienia (polską i zagraniczną) omówienia najistotniejszych wyników swoich badań oraz wskazał przykłady konkretnych rozwiązań w zakresie edukacji zdrowotnej. Ten rozdział pracy doktorskiej pokazuje również, że autor wykazał się ogromną wiedzą



w zakresie zasad niezbędnych do przygotowania dysertacji doktorskiej. 10 wniosków przedstawionych przez doktoranta stanowi esencję przeprowadzonych przez niego badań. Autor w kontekście postawionych w pracy hipotez przyznaje, że pierwsza hipoteza została potwierdzona jedynie częściowo, a druga nie potwierdziła się w pełni.

Piśmiennictwo stanowi 185 pozycji, z czego 63 to publikacje zagranicznych autorów, a 122 publikacje polskich autorów. W wykazie aktów prawnych znajdziemy 21 pozycji, a w źródłach internetowych 7. Następne pozycje pracy to streszczenia w języku polskim i angielskim oraz aneks. W kontekście piśmiennictwa należy podkreślić bardzo trafny i bogaty dobór tak licznych pozycji literatury.

Z obowiązku recenzenta muszę podkreślić, że w przedstawionej mi do oceny pracy doktorskiej w toku jej czytania zauważyłem kilka błędów np. na stronie 8. w drugim wersie od dołu wyraz „ilość” należy zastąpić wyrazem „liczba”, dokładnie taki sam błąd występuje na stronie 11. w 6 wersie od dołu. Na stronie 13. pojawił się błąd merytoryczny, otóż SP ZOZ Lotnicze Pogotowie Ratunkowe został utworzony w 2000 roku decyzją minister Franciszki Cegielskiej poprzez przejęcie od samorządów wojewódzkich zespołów lotnictwa sanitarnego. Następnie w ramach LPR powołano Śmigłowcową Służbę Ratownictwa Medycznego. Zatem nie jest prawdą, że LPR został utworzony poprzez przekształcenie z utworzonej poprzednio Śmigłowcowej Służby Ratownictwa Medycznego. Na stronie 14. Pierwszy wers od góry część zdania: *szpitalne oddziały ratunkowe bądź jednostki organizacyjne* powinna brzmieć „szpitalnych oddziałów ratunkowych bądź jednostek organizacyjnych”. Na stronie 27. w 16. wersie od góry wyraz „zdrowa” należy poprawić na „zdrowia”. Na stronie 35. w 15. wersie od góry wyraz „publicznego”, w mojej ocenie, należy zastąpić „społecznego”. Na stronie 50. nie jest dla mnie zrozumiałe zdanie: *Praca ta bowiem opiera się nie tylko na fachowej wiedzy i umiejętnościach związanych z wykonywaniem medycznych czynności ratunkowych, lecz również wymaga od posiadania odpowiednich predyspozycji fizycznych.* Na stronie 53. w 12. wersie od dołu znajduje się sformułowanie „zawód dyspozytora medycznego”. Dyspozytor medyczny nie jest zawodem, a pełnioną funkcją. Na stronie 57. w 13. wersie od góry należy usunąć wyraz „tego”. Na stronie 77. w 3. wersie od góry należy dodać „w” w części zdania przekazują ... trakcie.

Jest to kilka błędów łatwych do usunięcia podczas przygotowywania dysertacji do druku, które oczywiście nie mają najmniejszego wpływu na wartość merytoryczną rozprawy doktorskiej.

Należy również podkreślić, że doktorant w swoim dorobku naukowym posiada jedną pracę w czasopiśmie posiadającym współczynnik wpływu Impact Factor, 5 prac opublikowanych w czasopismach recenzowanych posiadających punkty MN i SW. W trzech pracach doktorant jest pierwszym autorem. Dodatkowo doktorant jest autorem lub współautorem 5 rozdziałów w monografiach recenzowanych.

Podsumowując należy stwierdzić, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska mgr. Arkadiusza Łukasza Rutkowskiego stanowi oryginalne i samodzielne osiągnięcie naukowe, oparte na przeprowadzonych przez doktoranta badaniach naukowych. Uważam, że doktorant wykazał się bardzo dobrym przygotowaniem, znajomością literatury odnoszącej się do przedmiotu badań, a także podjął bardzo ciekawy temat swojej dysertacji, stanowiący szczególne wyzwanie w czasach, kiedy zapewnienie edukacji zdrowotnej może mieć wpływ na poprawę jakości życia, jakości przeżywania choroby, a także na inne potrzeby osób chorych.

Rozprawa doktorska mgr. Arkadiusza Łukasza Rutkowskiego zatytułowana: "Ratownik medyczny jako edukator zdrowotny (na podstawie badań ratowników medycznych radomskiego rejonu operacyjnego)" spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami).

Mam zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Naukowej Instytutu Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki w Lublinie wniosek o dopuszczenie mgr. Arkadiusza Łukasza Rutkowskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie biorąc pod uwagę staranność i wszechstronność, w jaki niniejsza rozprawa doktorska została przygotowana wnioskuję do Wysokiej Rady Naukowej o jej wyróżnienie.

*dr hab. n. o zdr. Robert Gałazkowski*

